

2020 Patronların ve yöneticilerin gözünden

ODALAR -
BİRLİKLER

“Risklere değil, fırsatlara odaklanılmalı”

2019 Türkiye için zor bir yıl oldu. Ekonomide pek çok badire atlattık. Son 10 senenin en düşük küresel büyümelerinden biri gerçekleşti. Çevre coğrafyamızdaki kargaşa devam etti. Tüm bunlara rağmen Türkiye ekonomisi büyümeye devam etti. Bir stres testinden daha başarıyla geçti. Yaşadığımız sıkıntılara karşın 2019’u artı büyümeyle kapatıyoruz. Son çeyrekteki büyümenin yüzde 4-5 bandında gerçekleşmesini bekliyoruz. 2020’de Türk iş dünyası olarak ülkemizi yüzde 5 büyütme hedefliyoruz. 2020’de reel sektör için belirsizlik yerine umut

M. Rifat
HİSARCIKLIĞLU /
Türkiye Odalar ve
Borsalar Birliği Başkanı

hâkim olacak. Ekonomi yönetimimiz reformları sürdürmeli. Özel sektör olarak bizler de üretime, istihdama, yatırıma, ihracata odaklanmaya devam etmeli, risklere değil fırsatlara, içeriye değil dışarıya odaklanmalıyız. 2020’de temkinli ama kararlı bir şekilde ilerlemeliyiz. Ülkemizin gücüne ve özel sektörümüzün dinamizmine yürekten inanan camia olarak atılan tüm bu adımların ekonomiye yansması için üstümüze düşen her sorumluluğu yerine getirecek, daha çok çalışmaya, üretmeye devam edeceğiz. Türkiye’ye yatırım yapan asla kaybetmeyecek.

“Türkiye’yi nitelikli yatırımlarla donatmalıyız”

2019’UN ekonomimiz için kolay bir yıl olmayacağını biliyorduk. Hükümetimizin 2018 sonunda ortaya koyduğu irade ile döviz kurlarından enflasyona, faizden cari açığa kadar ekonomimiz yeniden dengeleme süreci içine girdi. Bu olumlu gelişmeler çerçevesinde 2020 için bana göre en önemli konu yatırım ikliminin ve motivasyonunun oluşabilmesi ve büyümenin sağlıklı bir mecrada gerçekleşebilmesi olacaktır. Hedefimiz, Türkiye’nin kaliteli ve nitelikli yatırımlarla donatılması ve desteklenmesi olmalı. Büyümede temel stratejinin ihracata dayalı,

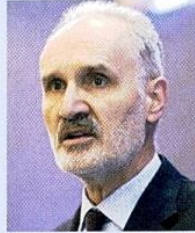

Erdal BAHCIVAN /
İstanbul Sanayi Odası
Başkanı

cari açığı uzun vadeli çözecek, istihdama katkı sağlayacak bir büyüme modeli olması gerektiğini düşünüyoruz. Motivasyon ve doğru teşvikler oluşturulduğu takdirde, 2020’nin Türkiye’nin tekrar yatırım dönemine ulaşması için bir fırsat yılı olacağını düşünüyorum. 2020’nin yatırımlar açısından finansal sorunlardan arınmış bir dönem olduğunu öngörüyorum. Artık kimse finansal istikrarsızlıktan dolayı bu ülkede yatırım yapılamıyor diyemez. Enflasyonda da tek haneleri zorlayabileceğimiz, yaklaşabileceğimiz ayları görürüz diye düşünüyorum.

“Yeni bir büyüme hikayesi yazacağız”

2020 Türkiye için, kur saldırısının gerçekleştiği 2018 ve dengeleme ile geçen 2019’un ardından güçlü büyümeye geçiş yılı olacaktır. Ekonomimiz gelecek 10 yıla yeniden büyüme patikasına girmiş olarak girecektir. Ekonomik aktörler olarak yaşadığımız yeni büyüme ivmesini akıllıca kullanarak, Cumhuriyetin 100’üncü yılına güçlü bir ekonomik ivmeyle girmeliyiz. 2019’un üçüncü çeyreğinden itibaren ekonomisi yeniden büyüme patikasına girdi, çok olumlu bir performans sergiledi. Bu performansın yardımıyla 2020’nin dört çeyreğinde de pozitif

Şekip AVDAGIÇ /
İstanbul Ticaret Odası
(İTO) Başkanı

büyüme bekliyoruz. Yıllık büyüme oranında, Yeni Ekonomi Programı’nda hedeflendiği gibi yüzde 5 büyümeye ulaşmak şaşırtıcı olmayacaktır. Hatta 2020 büyüme hedefini aşacağımızı söyleyebiliriz. Türkiye büyüme hedeflerinden taviz veremez. Bu hikayenin iki yazarı var: Hükümet ve özel sektör... Biz de Türkiye’de hükümet ve özel sektör olarak büyüme hikayesini birlikte yazacağımızı unutmamalıyız. Türkiye, her sene yüzde 5’in üzerinde bir büyüme sağlamak zorunda. 2020 için de yüzde 5 büyümeye ulaşmak için itici gücümüz üretimdir, yatırımdır.

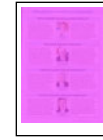
“Yatırımlar pozitifte dönmeli”

KALICI büyüme için yatırımların pozitifte dönmesi gerekiyor. Beş çeyrektir ekonomi aktörleri yatırım yapma isteği içinde değil. İlerleyen süreçte sürdürülebilir enflasyon, istikrarlı faiz ve kur ile ekonomimize olan güvenin tesisiyle, yatırımcıların yatırım fırsatlarını değerlendirmeye alacaklarına inanıyorum. Sağlıklı bir büyüme için üretim, verimlilik, dijitalleşme ile işgücü niteliğinin önemli olduğunu unutmamalı. Sanayi politikamız, üretim odaklı, yüksek katma değer yaratan ve ithalata bağımlı olmayan üretim modeli ile sağlıklı bir yapıya

Nurettin ÖZDEBİR /
Ankara Sanayi Odası
Yönetim Kurulu Başkanı

kavuşacaktır. Geçmişte tercihimiz, yabancı sermaye ile finanse edilen ithalata bağımlı bir sanayileşme idi. Bu nedenle yapısal dönüşüm politikalarının devreye girmesi gerektiğine inanıyorum. 2020’de yazmamız gereken ‘Yeni Büyüme Hikâyesimizin’ en önemli unsurları, teknolojik dönüşümü sağlayarak dışa bağımlılığı azaltmak ve verimliliğimizi artırmak olmalı. Dışa bağımlılığın azaltılması yaratıcı düşünmeyi teşvik eden, teknoloji çağına uyum sağlayan yeni nesillerin yetiştirilmesi, sanayide dijital dönüşüm ve verimliliğin artması ile mümkün olacak.

2020 Patronların ve yöneticilerin gözünden

“Sürdürülebilir büyümeye odaklanmalıyız”

YAŞADIĞIMIZ deneyimler bize ne pahasına olursa olsun yüksek büyümenin değil, sürdürülebilir büyümenin ülkemiz için daha hayırlı olduğunu gösterdi. Ülke olarak önemli bir bedel ödedikten sonra bizi yeniden bir kur şoku ile karşı karşıya getirme riski olan açık yaratıcı büyüme şehvetine kapılmamalıyız. Belki hedeften daha düşük ama üretim ekonomisine dayalı sürdürülebilir büyüme, kırılگانlıklarımızı azaltacak ve kaslarımızı güçlendirip bizi şoklara karşı dayanıklı hale getirecektir. Küresel ekonomiye baktığımızda küçüğünden büyüğüne

İşinsu KESTELLİ /
İzmir Ticaret Borsası
Başkanı

tüm ülkelerin üretici kaslarını güçlü tutmak, kendi üretimini korumak için yoğun bir çaba içinde olduğunu görüyoruz. Nitekim ABD ile Çin arasında süren ve tüm dünyayı strese sokan ticaret savaşları, Çin'in ABD'den 50 milyar dolarlık tarımsal ithalat taahhüdü vermesiyle sona ermiş görünüyor. Tarımsal üretim ve ticaret dün de çok önemliydi, bugün de çok önemli ve yarın da çok stratejik olmaya devam edecek. 2023 hedeflerine ilerlerken başlatılacak nitelikli üretim seferberliğinin merkezine tarım ve hayvancılığı koymak zorundayız.

“Ekonomik büyüme hızlanacak”

2018'İN ikinci yarısında başlayan küresel yavaşlama ve döviz merkezli saldırıların etkileri 2019'u ister istemez etkiledi. 2019 toparlanma yılı oldu. Yeni Ekonomi Programı çerçevesinde alınan tedbirlerle kur saldırıları etkisiz hale getirildi. İthalattaki gerileme ve turizm gelirlerindeki artışla birlikte cari işlemler dengesi Cumhuriyet tarihinin en iyi seviyelerine ulaştı. Mobilya, beyaz eşya, konut ve otomotivde yapılan vergi indirimleri sektörleri bir nebze rahatlattı. 2019 ilk çeyrekte 2.3, ikinci çeyrekte 1.6'lık daralan Türkiye ekonomisi,

Gürsel BARAN / Ankara
Ticaret Odası (ATO)
Yönetim Kurulu Başkanı

alınan tedbirlerle üçüncü çeyrekte yüzde 0.9 büyüdü. Büyümeyle bazı parametrelerde de olumlu gelişmeler yaşandı. Enflasyon ve faiz düştü, ihracatta ve sanayi üretim verilerinde artış yaşandı. Tüketici güven endeksi gibi öncü göstergelerde yukarı yönlü ivmeler görüldü. Tüm bu veriler ve gelişmeler, ekonomik büyümenin gelecek yıl daha da hızlanacağını gösteriyor. 2020, 2019'a göre çok daha iyi bir yıl olacak. 2023'te Türkiye'nin yapısal reformlarını tamamlamış bir şekilde güçlü bir ekonomiyle yüzüncü yılını hakıyla kutlayacağına inanıyoruz.

“2020'de pozitif büyüme bekliyorum”

2019 içerde yaşanan sorunlarla birlikte küresel ekonomide yaşanan daralmanın da etkisi ile tüm sektörlerimiz açısından zorlu geçti. İhracat yapan firmalarımız, içerdeki daralmadan bağımsız olarak pazar payındaki artış veya azalışla birlikte mevcut durumlarını korumaya aldılar. Biz de bu durumu birebir yaşayarak tecrübe ettik. 2020'de ihracat ağırlıklı satışlarımız devam edecek olup, yeni pazar arayışlarımızı sürdürüyoruz. Son yıllarda küresel ekonomide yaşananlar nedeniyle ekonomistlerin bile rakamsal tahmin vermede çekimser kaldıklarını

Ender YORGANCILAR /
Ege Bölgesi Sanayi
Odası Başkanı

görüyoruz. Çünkü riskler ve belirsizlikler hiç olmadığı kadar arttı. Trump gibi öngörülemeyen liderlerin iki dudağı arasında veya attığı bir tweet ile mevcut durumun farklı bir yöne evrildiğini görmüş olmamız, geleceğe dair tahminlerde bulunmamızı güçleştiriyor. Verilerin geldiği nokta ve uluslararası kuruluşların 2020'ye ilişkin olumlu beklentileri kapsamında kırılگانlıklarımızı da dikkate alarak, dış politikada ani gerilemeler ve jeopolitik riskler öne çıkmadığı takdirde, 2020'de pozitif yönde bir büyüme söz konusu olacaktır.

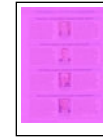
“Yeni bir büyüme hamlesinin eşliğindeyiz”

TÜRKİYE yeni bir büyüme ve kalkınma hamlesinin eşliğinde. Türkiye yıla finans sektöründeki dalgalanmanın reel sektör üzerinde oluşturduğu baskıyla başladı. Ekonomi yönetimi tarafından iş dünyası ile işbirliği içinde alınan tedbirler ve reel sektöre sağlanan destekler sayesinde en kötü dönem geride kaldı. Reel sektörümüz, faiz indirimi politikasının olumlu etkilerini hissetmeye başladı. Tüketim harcamaları canlanıyor. İhracatta artış eğilimi var. İnşaat hariç neredeyse tüm sektörlerimizde toparlanma eğilimi gözleniyor. Ülke ekonomimizdeki daralma sona erdi. OECD,

İbrahim BURKAY /
Bursa Ticaret ve Sanayi
Odası Başkanı

Dünya Bankası ve uluslararası kuruluşlar da ülkemize ilişkin büyüme beklentilerini yukarı yönlü revize etmeye başladı. Türkiye'nin önünde makro sorunlarını geride bırakmış bir ülke olarak seçim gündeminden uzat, dört yıl gibi yeni bir fırsat dönemi var. Bu değerli zamanı yapısal reformları hızla hayata geçirmek, değişen koşullara uyum yeteneğimizi artırmak, milli ekonomimizi güçlendirmek ve özel sektör olarak da firmalarımızın finansal yapılarını daha rekabetçi hale getirmek için en iyi şekilde yönetmeliyiz.

2020 Patronların ve yöneticilerin gözünden

“Rakamlar ekonomideki iyileşmeyi teyit ediyor”

YILIN son ayına geldiğimizde ekonomideki sıkıntılı durum iyileşti. Dördüncü çeyrekte, sanayi üretim endeksi de artışa geçti. Yüzde 0.9 olarak gerçekleşen ve üç çeyrek sonra pozitif dönen 2019 üçüncü çeyrek büyüme oranının da, ekonomide iyileşme sinyallerini teyit ettiğini düşünüyoruz. GSYH büyüme oranı 2019 için yüzde 0.5, gelecek üç yılda da yüzde 5 seviyesinde gerçekleşmesi hedefleniyor. Ülkemize tekrar yabancı sermaye girişini hızlandırmalıyız. Yerli sermayenin yatırım gücü kısıtlı. Daha hızlı kalkınabilmemiz için

Ayhan ZEYİNOĞLU /
Kocaeli Sanayi Odası
Başkanı

2004-2005'teki ivmeleri yakalamalıyız. 2004-2005 yıllarında, yılda 700-800 milyon dolar yabancı sermaye çekerken, yargı reformu dahil birçok reform yaparak, bu rakamı 22 milyar dolara çıkarmıştık. Tekrar bu iklimi oluşturmamız gerekiyor. Diğer taraftan yatırımların önündeki yüksek faiz ve finansmana ulaşım sorunlarının da kısa ve orta vadede çözümünün ancak yabancı sermayenin getirilmesiyle mümkün olabileceğini düşünüyoruz. Umarız 2020 dünya ekonomisi ve ticaretinde yaşanan belirsizliklerin ve jeopolitik risklerin ortadan kalkacağı bir yıl olur.

“2020'nin daha iyi olacağına inanıyorum”

ÜÇÜNCÜ çeyrekteki yüzde 0.9'luk büyüme ile ekonominin büyüme trendine girdiğini görüyoruz. Yılın son çeyreğinde baz etkisinden dolayı büyüme beklentisi yüksekti ama üçüncü çeyreğin yansımaları ile dördüncü çeyrekteki büyüme 5'in üzerine çıkacak gibi görünüyor. Ekonomiye güvenin artması, üretim, ihracat ve buna bağlı olarak istihdama da yansıtacaktır. Sanayi sektöründeki büyüme de büyük önem taşıyor. Enflasyon, faiz dengesi ile reel sektörün önünün daha da açılacağına inanıyorum. Sanayide yaşanacak toparlanma, tüm sektörleri de olumlu

Adnan ÜNVERDİ /
Gaziantep Sanayi Odası
Yönetim Kurulu Başkanı

yönünde tetikleyecektir. Sanayi yatırımlarının artması istihdam ve dolayısıyla piyasada zincirleme etkiyle para dolaşımını sağlayacaktır. Faizlerin ve enflasyonun düşmesi, uluslararası derecelendirme kuruluşlarının ülkemiz hakkında olumlu rapor çıkarmaları, 2019 büyüme rakamlarının pozitif yönde revize edilmesi tabii ki güven endeksini etkileyecektir. Yatırımların artması ve sürdürülebilir bir ekonomi için de öncelikli olan güvenidir. Piyasalardaki pozitif yönlü göstergeler ve iş dünyamızın kararlı duruşuyla 2020'nin daha iyi olacağına inanıyorum.

“İstihdam yaratan sektörler desteklenmeli”

DURAĞAN geçen 2019'dan sonra beklentimiz yatırıma dayalı pozitif büyümenin gerçekleşmesi yönünde. Denizli olarak 2020'de katma değerli üretime geçiş ve yeni yatırımlarla ihracatımızı artırmayı hedefliyoruz. Ülkenin hedefinin de yatırıma ve üretime dayalı büyüme olması gerekiyor. 2019'da açıklanan destekler genellikle katma değerli ve yüksek teknoloji üretime veriliyor ancak bu ülkede asıl istihdam yaratan ve konvansiyonel ürünler üreten tekstil gibi sektörlerimiz var. İstihdam, özellikle kadın istihdamı yaratarak ekonomiye destek

Müjdat KEÇECİ / Denizli
Sanayi Odası Yönetim
Kurulu Başkanı

olan bu sektörlerimiz desteklenmeli 2018'de yaşanan kur dalgalanmaları sonrasında ve 2019'da yaşanan maliyet artışları ile şirket bilançoları eksi vermeye başladı. Halihazırda işini devam ettiren ancak teknik iflas nedeniyle bilançolarında problem olan şirketlerin 2020'de desteklenmesi gerektiğine inanıyorum. Cari açık ve dolayısıyla enflasyon yaratmadan ekonomiyi yüzde 5 büyütme için ciddi yapısal reformların yapılması, şirketler ve devlette daha iyi yönetim ilkelerinin belirlenip uygulanması gerektiğine inanıyorum.

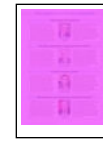
“Sanayi enerjisinde KDV yüzde 1'e düşürülsün”

ENFLASYONUN düşme trendine girmesi, kurda istikrarın sağlanması, finansman maliyetlerinin gerilemesi ve öngörülebilirliğin artması 2020'nin 2019'dan daha iyi olabileceğini gösteriyor. Yatırımların artırılmasına yönelik önlemler, imalat sanayine yatırımın cazip hale getirilmesi yüzde 5 büyüme hedefi için önemli. Yatırım yeri tahsislerinde OSB'lerdeki arsaların uzun dönemli kiralanabilmesi, fabrika binası inşaatlarını TOKİ'nin yapması, sanayide kullanılan elektrik ve doğalgaz üzerindeki KDV'nin yüzde 18'den yüzde 1'e düşürülmesi,

Mehmet BÜYÜKSİMİTÇİ /
Kayseri Sanayi Odası
Yönetim Kurulu Başkanı

desteklerin yatırımın başlamasıyla başlaması, birikmiş KDV alacağının uygun şartlar ve vadede devlet tahvili benzeri bir ödeme aracıyla ödenmesi yapılmalı. Kayseri'de yapılacak yeni yatırımları, cari açığı azaltacak, mevcut işletmelerin verimliliğini artıracak proje ve çalışmalar olarak planladık. 2019 sonunda yaklaşık 2.5 milyar dolar ihracat yapacağız, 2023 hedefimiz ihracatımızı 4 milyar dolara ulaştırmak. 2020 öngörülerim enflasyon yüzde 9, büyüme yüzde 4-5, dolar kuru 6.50 TL, euro kuru 7.3 TL.

2020 Patronların ve yöneticilerin gözünden

“Yatırımları artırmalıyız”

2019 zor bir yıldır. Sanayicilerimiz son 15 yılın en çetin mücadelesini verdi. Geldiğimiz nokta itibarıyla kurdaki dalgalanmalar ve maliyet artışlarıyla başlayan bu zor ekonomik sürecin, en dip günlerini geride bıraktığımızı düşünüyorum. Sanayi üretimimiz bir yıl aradan sonra pozitif dönerek Eylül'de yüzde 3.4 arttı. Ayrıca tüketici güven endeksi, kapasite kullanım oranları gibi öncü göstergeler de toparlanma patikasına girdiğimize işaret ediyor. Türkiye ekonomisi üçüncü çeyrekte yüzde 0.9 büyüdü. Bu ekonomimizin toparlanmaya başladığı görüşünü

Memiş KÜTÜKCÜ /
Konya Sanayi Odası
Başkanı

besliyor. Bundan sonraki süreçte önemli olan büyümenin sürdürülebilir olmasıdır. Bunun için de yatırımların artması çok kıymetli. Yatırımlar tüm toparlanmalara rağmen beş çeyrektir daralıyor. Bu yılın ikinci çeyreğinde yüzde 12.6 daralan yatırımlar tarafını hızla pozitif çevirmeliyiz. Çünkü büyümenin kalıcı hale gelmesi, refah ve istihdam üretebilmesi için yatırımlar ön şart. Türkiye'nin mevcut yatırımları teşvik ederken, aynı zamanda yeni yatırımları teşvik edecek verimlilik esaslı politikalar üretmeye ihtiyacı var.

“Üretim ekonominin başat gündemi olmalı”

ARTIK bir sonraki yıla değil, 80 milyonluk Türkiye'yi ekonomik ve sosyal refaha, bütüncül kalkınmaya götürecektir kapsamlı reformları tabandan gelen bilgi ve talepleri de toplayarak gerçekleştirilmeye odaklanmalıyız. Amacımız gelecek on yılları kırtarmak olmalı. Öncelikle üretimi ülke ekonomisinin başat gündemi yapmalıyız. Uzun süredir gelemeyen yatırımları çekecek yollar bulmalıyız. Ülkenin yatırıma ihtiyacı var. İhracat üzerindeki yükler kaldırılmalı ve ürettiğimiz her şeyi ihracata entegre edecek yollar bulmalıyız. İhracatı özendirmeliyiz.

Ayhan KIZILTAN / Mersin
Ticaret ve Sanayi Odası
Yönetim Kurulu Başkanı

Üretici KOBİ'lerin ileri teknoloji dönüşümünü hızlandırmalıyız. Düşük teknoloji üretimini hedeflediğimizi refaha yönelik yeterli katma değer yaratmadığını görüyoruz. Eğitim ve hukuk artık sorunlu alanlar olmaktan çıkmalı, siyaset üstü şekilde uzun vadeli politikalarla desteklenmeli. Biz ülkemize ve milletimize, girişimcimize güveniyoruz. Yeter ki ülke içinde yapmamız gereken yapısal tüm reformlara samimiyetle odaklanalım. Ülke içindeki sorunları bir siyaset malzemesi yapmadan, akıl, bilim, bilgi ile ortak yaklaşımlarla aşalım.

“Cesur kararlar alındı”

2019 bir toparlanma yılı olarak geçti. Dünya piyasalarındaki dalgalanmalar ve Türkiye ekonomisine karşı yürütülen ekonomik saldırılar karşısında Cumhurbaşkanımız liderliğinde ekonomi yönetiminiz çok başarılı adımlar attı. Yeni Ekonomi Programı'nın devreye alınması özel sektörün direncini artırdı. Finans cephesinde alınan cesur kararlar ile özel sektör ekonomide yeni bir sayfa açtı. Sanayi üretimimizin artması, istihdamda genişlemeyi ve ihracatımızı artırdı. Turizm sektöründeki güçlü sezon ekonomiyeye sıcak para girişini

Suat HACISALİHOĞLU /
Trabzon Ticaret ve
Sanayi Odası Başkanı

artırdı. Bu olumlu gelişmeler finans sektöründe güçlü politikaları devreye sokarak faizlerin düşürülmesini sağladı. Enflasyon kademeli olarak düştü. Üçüncü çeyrekteki büyüme yıl toplamında da büyümeyi işaret ediyor. Tüketici güven endeksinde bir miktar artış oldu. Bu durum ekonominin bir süredir stabil olmasından kaynaklanıyor. Piyasada hareketlilik var. 2020'de de bu hareketlenmenin devam edeceğini öngörmekteyiz. 2019 yılında alınan güçlü tedbirlerin bir sonucu olarak 2020 yılının büyüme hedeflerimizi artırmış durumda.

“Gündemimiz çok çalışmak, üretmek, satmak”

EKONOMİDEKİ büyüme konusunda yaşanan tartışmaların gölgesinde bir yılı geride bıraktık. 2019 için konulan enflasyon, faiz, büyüme hedeflerinin revize edilmesi ve bu konudaki tartışmaların gölgesinde bir süreci yaşadık. 2020 hedefinde özellikle enflasyon, faiz ve büyüme rakamlarında konulan hedefler de yukarıya doğru çıkışa asla müsaade edilmemelidir. Seçimin gündemden çıktığı, devlet desteklerinin üretime verildiği, popülist politikalarla uzaklaştığı bir yılı umut ediyoruz. Gündem borsamızın sloganı olan “çok çalışmak, üretmek, satmak,

Eyyüp ERGAN / Trabzon
Ticaret Borsası
Başkanı

kazanmak” olmalı. Reel sektörde öncelik üretim bazı olanlara verilip, dış satıma katkı yapacaklar ilk sıraya alınmalı. Öncelik herkesin kendi uğraş alanında yatırım yapmasıdır. Bunun için borsamızda önceliğimizi fındık ve çay sektörüne verdik. Buna hayvancılık ve mamullerini de ekliyoruz. Fındıkta hedefimiz dış satımda 400 bin ton iç fındığın üzerine çıkıp, 4 milyar doları aşan döviz sağlamak. Bunun 5 milyar doları bulması da mümkün. Çay sektöründe istikrarlı piyasa ile organik olan Türk çayına dış talebi artırmak için çaba göstereceğiz.